

معرفی آثار قصه‌پژوهی مرکز تحقیقات صداوسیما

مجید قربانی^۱

قصه و افسانه از مهم‌ترین موضوعات مطرح در رسانه ملی برای برنامه‌سازی است. بر این مبنای مرکز تحقیقات از گذشته تاکنون در حوزه قصه‌پژوهی، بویژه مباحث اقتباس، بررسی و احصای ظرفیت‌های نمایشی قصه‌ها و افسانه‌ها، پژوهش‌های بسیاری را منتشر ساخته است. اغلب این پژوهش‌ها در واحد فرهنگ مردم تولید شده‌اند. گروه زبان رسانه در اداره کل مطالعات مرکز تحقیقات نیز به پژوهش‌های متنوعی درخصوص ظرفیت‌شناسی قصه‌ها پرداخته که اغلب آنها را آقای دکتر محمد حنیف انجام داده‌اند. همچنین در واحدهای پژوهش مراکز استان‌ها، از زیرمجموعه‌های مرکز تحقیقات، پژوهش‌های چندی انجام گرفته که در این گزارش به تعدادی از آنها اشاره شده است. پژوهش‌هایی که در زیر آمده‌اند، به ترتیب زمانی انتشار منظم شده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

۱. کارشناسی ارشد مردم‌شناسی. رایانامه: ghorbanimajid@gmail.com

عنوان: قابلیت‌های نمایشی قصه‌های تاریخی
(مطالعه موردی قصه‌های سلاطین و حکمرانان ایران)

نویسنده: الهه عطاردی

سال انتشار: ۱۴۰۰

صفحات: ۱۶۵ صفحه

قیمت: ۳۴/۰۰۰ تومان

پژوهش «قابلیت‌های نمایشی قصه‌های تاریخی» که به مطالعه موردی قصه‌های سلاطین و حکمرانان ایران پرداخته، به قلم خانم الهه عطاردی در سال ۱۴۰۰ به چاپ رسیده است. در پژوهش حاضر از بین ۱۳۷ قصه تاریخی موجود در گنجینه فرهنگ مردم، تعداد ۲۵ قصه مربوط به ۵ شخصیت تاریخی که از ظرفیت نمایشی بیشتری برخوردار بوده‌اند، انتخاب شده‌اند این قصه‌ها، داستان‌های عامیانه مربوط به شاه محمود غزنوی و ایاز، اسکندر، انوشیروان و اردشیرشاه ساسانی، چنگیزخان مغول و شاه عباس را دربرمی‌گیرند. معرفی و شناخت افسانه‌ها و قصه‌های تاریخی موجود در گنجینه فرهنگ مردم و شناخت ظرفیت‌های نمایشی افسانه‌ها و قصه‌های تاریخی از اهداف این پژوهش است.

عنوان: افسانه و رسانه (بازآفرینی
مجموعه هزار و یک شب در سینما و
تلویزیون)

نویسنده: زهرا حیاتی

سال انتشار: ۱۳۹۹

صفحات: ۱۱۹ صفحه

قیمت: ۳۴/۰۰۰ تومان

این کتاب نوشته زهرا حیاتی است و به همت مرکز تحقیقات صداوسیما و پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی چاپ شده است. هزار و یک شب نام مجموعه‌ای است از حکایت‌های به‌هم‌وابسته و ادامه‌دار که بیشتر مردم جهان با آنها آشنا هستند. تعلیق و محتوای سرگرم‌کننده قصه‌ها دو ویژگی شناخته شده این مجموعه است. مسئله عام این پژوهش، از نظر دور ماندن ظرفیت‌های فرهنگی و هنری هزار و یک شب در بازسازی‌ها و بازتولیدهای فرهنگ و هنر در جامعه ایران است؛ و مسئله خاص آن، توجه به امکان ابزارها و رسانه‌های نوین بیانی مانند سینما و تلویزیون در بازآفرینی قصه‌ها. کتاب افسانه و رسانه درک ارتباط ساختار و گفتمانی را که قابل انتقال به رسانه دیداری و شنیداری سینما یا تلویزیون باشد، آسان می‌کند. هدف این پژوهش، ابتدا، بازبینی نقدهای نظری و عملی در مطالعات اقتباسی است و سپس، پرداختن به اینکه چگونه می‌توان متن هزار و یک شب را از منظر ظرفیت‌های نمایشی و تصویری مورد توجه قرار داد؛ زیرا الگوهای بازآفرینی هر متن ادبی در رسانه سینما یا تلویزیون با معیارهای متمایز و منحصر به آن متن قابل بازیابی است.

روش پژوهش این اثر، توصیفی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای است. مباحث اصلی کتاب عبارت‌اند از: «درآمدی بر مناسبات ادبیات و سینما تلویزیون»، «اقتباس ادبی در سینما و تلویزیون ایران»، «مطالعات اقتباسی در ایران»، «تحلیل متون ادبی با دیدگاه سینمایی»، «قصه‌های هزار و یک شب؛ و مسئله اقتباس» و «پیوست: سیاست‌گذاری‌های اولیه و مطالعات مقدماتی در اقتباس تلویزیونی از هزار و یک شب».

عنوان: ویژگی‌های نمایشی قصه‌ها و افسانه‌های

اقوام ایرانی

نویسنده: الهه عطاردی

سال انتشار: ۱۳۹۸

صفحات: ۱۲۷ صفحه

قیمت: ۲۵/۰۰۰ تومان

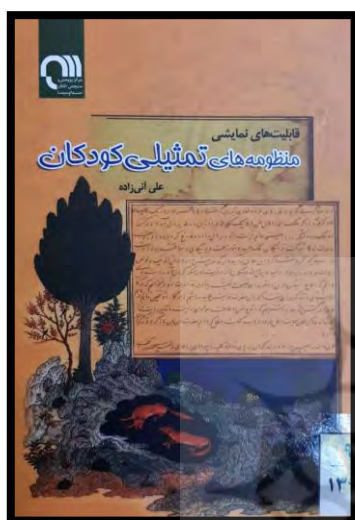
این پژوهش با هدف معرفی قصه‌ها و افسانه‌های سیستان - که در گویش سیستانی آسوک نامیده می‌شود - به‌عنوان یکی از منابع کهن فرهنگ مردم و به منظور اقتباس و استفاده در رسانه ملی انجام شده است. در این اثر که به روش اسنادی انجام گرفته، تلاش شده است تا بخشی از مشهورترین روایت‌های داستانی سیستان بررسی و ابعاد نمایشی آن برجسته شود به همین منظور، ظرفیت‌های دراماتیک آسوک‌های منتشر شده مورد توجه قرار گرفته تا پایه تولیدات نمایشی، از جمله انیمیشن و سایر قابلیت‌های برنامه‌سازی رادیویی و تلویزیونی را فراهم سازد. پژوهش حاضر از پنج فصل تشکیل شده و در مجموع، بررسی ارزش‌های نمایشی روایت‌های داستانی بومی را به قصد پربار شدن ابعاد بومی تولیدات رسانه‌ای مد نظر قرار داده است. از دلایل مهمی که

معرفی آثار قصه‌پژوهی مرکز تحقیقات صداوسیما ❖ ۱۷۷

باعث شده در این پژوهش، سیستان و آسوکه‌های آن مورد بحث قرار گیرد، مطالعات محدود در آسوکه‌های سیستان بوده است.

فرهنگ و ادبیات

شماره ۶۶ پاییز ۱۴۰۰

عنوان: قابلیت‌های نمایشی منظومه‌های تمثیلی

کودکان

نویسنده: علی آنی‌زاده

سال انتشار: ۱۳۹۶

صفحات: ۱۲۷ صفحه

قیمت: ۸۰/۰۰۰ تومان

منظومه یا قصه منظوم، پیوندی میان ادبیات شعری و ادبیات داستانی است که به دلیل اهمیت داستان‌سرایی در ایران و توجه ایرانیان به شعر و ادب و اخلاق عملی همواره مورد اقبال بوده و امروزه در خدمت ادبیات کودک و نوجوان قرار گرفته است. در این پژوهش، تلاش شده است تا ضمن تعریف منظومه‌های تمثیلی، انواع، سیر تاریخی، خاستگاه طبقه‌بندی و ویژگی‌های این نوع از ادبیات تعلیمی، به صورت موردی ابعاد، روایت‌شناسی و قابلیت‌های نمایشی دو منظومه «نصایح الاطفال» و «خاله سوسکه» که از متون منظوم ادبیات مکتبخانه‌ی عصر قاجار به شمار می‌روند، بررسی و تحلیل شوند. آنی‌زاده با این رویکرد که متون ناآشنای مکتبخانه‌ای، محملی برای انتقال ارزش‌های بومی و مردمی هستند، به انجام این پژوهش همت گماشته تا ضمن بازیابی ارزش‌ها و آموزه‌های اخلاقی نهفته در منظومه‌های کودکانه، زمینه‌آشنایی بهتر برنامه‌سازان رسانه ملی را با زوایای ساختاری و محتوایی منظومه‌های تمثیلی کودکان برای بازآفرینی و تولید برنامه‌های نمایشی فراهم آورد. این پژوهش مشتمل بر چهار

فصل است که موضوعات آنها به ترتیب به این شرح‌اند: فصل اول «مفهوم‌شناسی ادبیات تعلیمی»، فصل دوم «مفهوم‌شناسی منظومه‌های تعلیمی کودکان»، فصل سوم «تعریف، انواع، طبقه‌بندی و ویژگی‌های منظومه‌های تمثیلی کودکان»، فصل چهارم «روایت‌شناسی، گزارش داستانی و قابلیت‌های نمایشی دو منظومه نضایح‌الاطفال و خاله‌سوسکه».

در این پژوهش تلاش شده است تا ضمن بازیابی ارزش‌ها و آموزه‌های اخلاقی نهفته در منظومه‌های کودکان، زمینه‌آشنایی بهتر برنامه‌سازان رسانه ملی با زوایای ساختاری و محتوایی منظومه‌های تمثیلی کودکان برای بازآفرینی و تولید برنامه‌های نمایشی فراهم آید.

عنوان: قابلیت‌های بازآفرینی افسانه‌های شفاهی

نویسنده: ناهید جهازی و اصغر شعاع

سال انتشار: ۱۳۹۲

صفحات: ۱۸۳ صفحه

قیمت: ۶/۰۰۰ تومان

این پژوهش شامل چهار فصل از جمله: «ساختار نمایشنامه و افسانه»، «افسانه‌های قهرمان‌محور»، «افسانه‌های اخلاق‌محور» و «سایر افسانه‌ها» است. واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات صداوسیما به منظور مقابله با آسیب پدیده‌های فرهنگی بیگانه در جامعه و با اذعان به اینکه مقابله با هجمه فرهنگی با ابزار فرهنگی میسر خواهد بود، این پژوهش را ارائه کرده است. افسانه‌های منتخب در این کتاب، حاصل تلاش فرهنگ‌یاران سراسر کشور است که نتایج پژوهش‌های خود را به گنجینه اسناد واحد فرهنگ مردم

معرفی آثار قصه پژوهی مرکز تحقیقات صداوسیما ❖ ۱۷۹

مرکز تحقیقات سپرده‌اند، تا برنامه‌سازان رسانه ملی بتوانند با شناخت بیشتر زوایای ساختار افسانه، به تولید برنامه‌های نمایشی براساس افسانه‌های شفاهی اقدام کنند.

عنوان: جنبه‌های نمایشی افسانه‌های شفاهی

کودک و نوجوان

نویسنده: ناهید جهازی

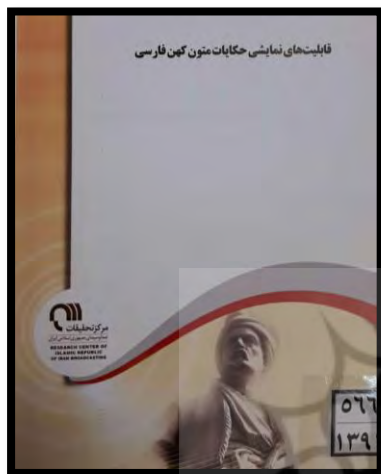
سال انتشار: ۱۳۹۲

صفحات: ۱۷۹ صفحه

قیمت: ۶/۰۰۰ تومان

پژوهش «جنبه‌های نمایشی افسانه‌های شفاهی کودک و نوجوان» به قلم خانم ناهید جهازی و به سفارش واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات نگاشته شده است. مرکز تحقیقات صداوسیما با توجه به رسالت سنگینی که سازمان در زمینه هدایت فرهنگی جامعه برعهده دارد، پشتیبانی علمی و تأمین محتوای پژوهشی مناسب در زمینه برنامه‌سازی کودک و نوجوان را سرلوحه فعالیت‌ها و وظایف خود قرار داده است، تا قابلیت بهره‌گیری از داستان‌های بومی کشور برای تولید انیمیشن را از نظر ساختار و محتوا، همسو با ارزش‌های فرهنگی ایرانی - اسلامی فراهم کند. بر همین اساس این اثر به تبیین ابعاد و جنبه‌های نمایشی آنها برای بهره‌گیری در برنامه‌سازی رادیویی و تلویزیونی پرداخته است. مهم‌ترین ویژگی‌هایی که چنین افسانه‌هایی را برای کودکان مناسب می‌سازد، شامل (تکرار، کودک بودن، کوتاه بودن و مشهور بودن) است این مجموعه در دو فصل تنظیم شده است؛ در فصل نخست، به ویژگی افسانه‌ها و قصه‌های مختص کودکان پرداخته شده و در فصل دوم، پانزده افسانه به همراه جنبه‌های نمایشی

آنها آمده است. هدف این مجموعه آشنا کردن تولیدکنندگان برنامه‌های نمایشی کودک و نوجوان با ظرفیت‌های نمایشی داستان‌های ایرانی و فنون و الزامات است.

عنوان: قابلیت‌های نمایشی حکایات متون

کهن فارسی

نویسنده: محمد حنیف

سال انتشار: ۱۳۹۱

صفحات: ۲۰۷ صفحه

قیمت: ۶/۵۰۰ تومان

حکایت، قصه‌ای مفرح با درونمایه‌ای نغز، لطیف و شیرین است که در ادبیات فارسی پیشینه‌ای طولانی دارد و شاعرانی چون سعدی و حافظ، فقیهانی چون ناصرخسرو قبادیانی، عارفانی چون عطار و حکیمانی چون ابن‌سینا از آن برای بیان دیدگاه‌هایشان سود جستند؛ این از ویژگی‌های ساختاری حکایت است که در هر ظرف می‌نشیند، اما رنگ و بوی آن را به خود نمی‌گیرد. از کهن‌ترین حکایات مکتوب فارسی می‌توان به کلیله و دمنه رودکی اشاره کرد چنان‌که تا گذشته‌ای نه چندان دور، اولین پایه‌های آموزشی مکاتب، حکایت‌ها بوده‌اند. با این همه، گاه به دلیل تکرار برخی حکایات، نوعی دلزدگی و بی‌اعتنایی در رجوع به آثار روایی از نوع حکایت در میان برنامه‌سازان دیده می‌شود؛ از سویی، بعضی کتاب‌های کمتر شناخته شده نیز حاوی حکایاتی هستند که فهم مضامین آنها حتی با استفاده مکرر از لغت‌نامه به راحتی امکان‌پذیر نیست. در این پژوهش تلاش شده تا با سیری اجمالی در حکایات فارسی، آثار برجسته این قالب مفید ادب فارسی شناسانده شود و در همان حال، جنبه‌های نمایشی نمونه‌های احصا شده همراه با ساده‌نویسی حکایات ارائه گردد. یکی از نتایج

معرفی آثار قصه‌پژوهی مرکز تحقیقات صداوسیما ❖ ۱۸۱

مهم پژوهش این است که حکایات فارسی به دلیل کوتاه بودنشان قابلیت کمتری برای تبدیل شدن به فیلم‌های بلند دارند و اغلب‌شان نیز مناسب برنامه‌های ادبی و شاد رادیویی، با مخاطب تحصیلکرده هستند.

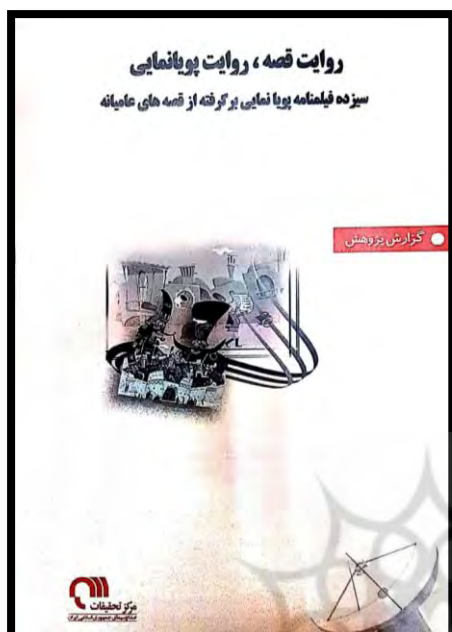
عنوان: بازآفرینی افسانه‌های ایرانی در قالب پویانمایی (شیوه‌های اقتباس و تبدیل افسانه‌ها به اثر نمایشی)

نویسنده: ناهید جهازی

سال انتشار: ۱۳۹۰

صفحات: ۲۳۱ صفحه

در این پژوهش تلاش شده است چگونگی اقتباس از افسانه‌ها برای نگارش فیلمنامه انیمیشن مورد بررسی قرار گیرد. در فصل اول ابتدا، ساختار نمایشنامه مورد مطالعه قرار گرفته و سپس، افسانه‌ها و ساختار آنها براساس جدول ساختاری پراپ (افسانه‌پژوه روسی) معرفی شده است. در فصل دوم، به معرفی اقتباس و انواع آن پرداخته شده است. همچنین شباهت‌ها و تفاوت‌های افسانه با اثر نمایشی مورد مطالعه قرار گرفته؛ در فصل سوم نیز به تعریف انیمیشن پرداخته شده است. انیمیشن یکی از انواع آثار نمایشی است که در رسانه مورد توجه بسیار قرار می‌گیرد و برای خلق آن از افسانه‌ها کمک فراوانی گرفته می‌شود در این پژوهش تلاش شده است تا هدف اصلی رسانه یعنی نمایشی کردن ادبیات فولکلوریک و کهن ایرانی مدنظر قرار گیرد.

عنوان: روایت قصه، روایت
پویانمایی (سیزده فیلمنامه پویانمایی
برگرفته از قصه‌های عامیانه)
نویسنده: ناهید جهازی
سال انتشار: ۱۳۹۰
صفحات: ۲۴۷ صفحه
قیمت: ۳/۰۰۰ تومان

پژوهش «روایت قصه، روایت پویانمایی: سیزده فیلمنامه پویانمایی برگرفته از قصه‌های عامیانه» کاری از خانم ناهید جهازی است که در سال ۱۳۹۰ از سوی مرکز تحقیقات صداوسیما منتشر شده است. اهمیت بازنویسی قصه‌های عامیانه همراه با ایده‌پردازی و بازآفرینی آنها، متناسب با زمان و به زبان معاصر و تبدیل آن به فیلمنامه، دلیل چاپ این اثر بوده است. در این پژوهش، برای تبدیل افسانه به اثر نمایشی، افسانه‌هایی که دارای مضمون برجسته‌ای بوده‌اند، انتخاب شده‌اند؛ قصه‌هایی چون «درخت هزار آواز»، «کلاغ و دهقان»، «کلاغ و کشاورز»، «طوطی و وزیر»، «پرنده طلایی»، «شوری نمک»، «کدخدا و گاو» و «پیرزن و گرگ» افسانه‌های این مجموعه براساس ویژگی‌های پیش‌گفته، گزینش و به صورت فیلمنامه نگاشته شده‌اند. برای آشنایی بیشتر، ابتدا خود قصه و سپس فیلمنامه آن آمده است. در این افسانه‌ها، عنصر توصیف و روایت به عناصر نمایشی تبدیل شده‌اند و در مواردی مانند افسانه «درخت هزار آواز» تنها درونمایه اصلی مورد استفاده قرار گرفته و داستان جدیدی خلق شده است.

عنوان: جنبه‌های نمایشی افسانه‌های تمثیلی
مناطق مختلف ایران (بررسی قابلیت‌های
اقتباسی افسانه‌ها برای رادیو و تلویزیون)
نویسنده: محمد جعفری (قنواتی)
سال انتشار: ۱۳۹۰
صفحات: ۳۱۲ صفحه
قیمت: ۲۰/۰۰۰ تومان

این پژوهش اثر آقای محمد جعفری (قنواتی) است و در سال ۱۳۹۰ با هدف بهره‌گیری از افسانه‌ها در برنامه‌سازی رادیویی و تلویزیونی به چاپ رسیده است. این اثر پژوهشی، شامل سه فصل است: فصل اول، به افسانه‌های تمثیلی؛ خاستگاه، مبانی و ویژگی‌ها، فصل دوم، به افسانه‌های تمثیلی و جنبه‌های نمایشی و فصل سوم، به مبحث نمادشناسی پرداخته است.

نکته بسیار مهمی که در این اثر باید به آن اشاره کرد، این است که در افسانه‌های تمثیلی، حیوانات به جای انسان‌ها ایفای نقش می‌کنند؛ آنها سخن می‌گویند و به لحاظ اجتماعی، از سلسله‌مراتبی کم و بیش مانند جامعه انسانی برخوردارند؛ در حقیقت هر یک از آنها مابه‌ازای انسانی دارند. موضوع اصلی این افسانه‌ها به زندگی عملی و شیوه‌های حل مشکلات روزمره، یعنی مقوله‌های دنیایی مربوط است.

عنوان: بیست قصه قابل اقتباس برای رادیو و

تلویزیون

نویسنده: محمد حنیف

سال انتشار: ۱۳۸۸

صفحات: ۱۴۱ صفحه

«بیست قصه قابل اقتباس برای رادیو و تلویزیون» پژوهشی از دکتر محمد حنیف است که در دو فصل (فصل اول: قصه‌های قابل اقتباس بزرگسالان و فصل دوم: قصه‌های قابل اقتباس کودکان و نوجوانان) تنظیم شده است. رویکرد به شناخت قابلیت‌های نمایشی قصه‌های عامه فارسی می‌تواند زمینه توجه برنامه‌سازان را به سرچشمه این گونه داستان‌ها فراهم آورد تا از طریق شناخت ابعاد مختلف قصه‌های عامه و پیدایش و ساخت آنها، به انتقال مفاهیم فرهنگی داستان‌های کهن فارسی به مخاطبان خود اقدام کنند. در این پژوهش تلاش شده است تا علاوه بر بررسی قصه‌ها و قابلیت‌های نمایشی هر یک، بر اساس عناصر موجود در آنها، ملاحظات اقتباسی نیز مطمع نظر قرار گیرد. یکی از نتایج پژوهش یاد شده این است که خصوصیت قصه در قصه روایت‌های ایرانی سبب شده است این گونه داستان‌ها، قابلیت تبدیل شدن به چند سریال داستانی مستقل را داشته باشند؛ امری که اقتباس‌گر باید به آن توجه ویژه‌ای نشان دهد.

عنوان: قابلیت‌های نمایشی قصه‌ها و

مثل‌های عامیانه فارسی

نویسنده: محمد حنیف

سال انتشار: ۱۳۸۴

صفحات: ۳۵۴ صفحه

قصه‌ها و مثل‌های عامیانه فارسی منبع مهمی برای شناسایی زندگی اجتماعی و اقتصادی مردم در قرون گذشته بوده‌اند و رواج آنها در گفتار روزمره عامه مردم حلاوتی خاص برای آنان به همراه داشته است. خصوصیت مهم قصه‌های عامیانه ایرانی و هندی، یعنی قصه در قصه، نوعی از پیچیدگی ساختاری به شمار می‌رود که تحول سالیان دراز برخی از آنها را تا حد یک معما پیچیده کرده است. در اغلب قصه‌های عامیانه فارسی، کشمکش‌های درونی و بیرونی بین انسان و پیرامونش به چشم می‌خورد. مثل‌ها و ادبیات عامیانه دو بخش از فرهنگ عامه و قصه‌ها شاخه‌ای از ادبیات عامیانه محسوب می‌شوند. در این پژوهش ابتدا، مبانی نظری فرهنگ عامه، شامل تقسیمات، فواید و ویژگی قصه‌های عامیانه، بررسی و سپس، قابلیت‌های نمایشی هفت قصه عامیانه مکتوب دیروز (از دیرباز تا دوره قاجار) و ده قصه عامیانه امروز نقد شده است. در بخش مثل‌ها نیز، انواع مثل‌ها و قالب‌های نمایشی مثل‌های فارسی در ایران بررسی شده است. در پایان مجموعه‌ای غنی از مثل‌های فارسی که اساس آنها بر قصه یا حکایتی استوار است، خلاصه و یا در صورت کوتاه بودن، عیناً برای استفاده برنامه‌سازان گردآوری شده است.

عنوان: قابلیت‌های کاربردی افسانه‌های
عامیانه در تولید برنامه‌های عروسکی و

جان‌بخشی سیما

نویسنده: یوسف صدیق

سال انتشار: ۱۳۸۲

صفحات: ۵۷۵ صفحه

در آغاز سخن باید به این نکته اشاره کرد که در این پژوهش، بسیاری از افسانه‌ها، مشابهت نزدیکی با یکدیگر دارند و چنین به نظر می‌رسد که قصه‌ها با یکدیگر تلفیق شده‌اند. در این مجموعه قصه‌ها به‌طور مستقل مورد بررسی قرار گرفته‌اند. اعلام وضعیت هر قصه و راهکارهای پیشنهادی به‌طور انحصاری براساس ویژگی‌های تولید برنامه عروسکی و جان‌بخشی برای رسانه سیما و مخاطبان کودک و نوجوان مشخص شده است. مدت زمان اعلام شده در این پژوهش برای هر قصه تنها برای تولید برنامه عروسکی بوده و طبقه‌بندی گروه سنی مخاطبان در هر قصه برحسب استنباط نگارنده و فارغ از طبقه‌بندی گروه‌های سنی رایج در کتاب‌های کودکان صورت گرفته است. محتوای قصه‌ها از کتاب «قصه‌های مشهدی گلین خانم» استخراج شده است.

عنوان: قابلیت‌های نمایشی ادب کهن
(قسمت دوم - قصه‌های طنز)
نویسنده: محمد حنیف
سال انتشار: ۱۳۸۲
صفحات: ۱۴۹ صفحه

در پژوهش پیش‌رو در چهار فصل به ترتیب به این موارد پرداخته شده است: فصل اول «طنز چیست؟»، فصل دوم «طنز در ادب فارسی»، فصل سوم «کارکردهای قصه‌های طنز ادب کهن در برنامه‌های رادیو و تلویزیون» و فصل چهارم «نظر کارشناسان درباره طنز، ادب کهن و برنامه‌های طنز». از مطالب مهم و حساس این پژوهش، امکان تداخل موضوع طنز با دیگر مفاهیم مشابه بود و به این ترتیب، به منظور اجتناب از هر گونه اشتباه، پژوهشگر برای انتخاب قصه طنز در ادب کهن، علاوه بر خنده‌دار بودن قصه، نیش و کنایه نهفته در آن و خصوصیت آموزندگی اثر را نیز ملاک قرار داده است. برای اینکه برنامه‌سازان بتوانند از این پژوهش بهره عملی بیشتری ببرند، گزیده‌ای از آثار طنز ادب کهن، مناسب برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی به‌طور مجزا، تهیه و به تحقیق افزوده شده است.

عنوان: اقتباس از قصه‌های کهن برای فیلم
کودک از منظر روایت‌شناسی
نویسنده: حمیدرضا حسن‌زاده توکلی
سال انتشار: ۱۳۸۲
صفحات: ۱۳۵ صفحه

پژوهش حاضر شامل ۶ فصل است. در فصل اول به تعریف و تبیین عناصر تشکیل‌دهنده آن پرداخته شده. که مفاهیم قصه‌های کهن، فیلم کودک، اقتباس و روایت‌شناسی را مدنظر قرار داده است. فصل دوم، تبیین ضرورت و اهمیت مطالعه روایت‌شناختی در پژوهش نام دارد. فصل سوم، شیوه‌شناسی اقتباس در فیلم کودک را مورد مذاقه قرار داده و چهارمین فصل، به بررسی قابلیت‌های اقتباس قصه هفت‌خوان رستم برای فیلم کودک اختصاص یافته است. فصل پنجم، حیوانات در قصه‌های پیامبران به روایت آنها و فصل ششم؛ کودکی پیامبران به روایت قرآن را مورد بحث و بررسی قرار داده است. در این پژوهش در سه فصل پایانی، در پرداختن به قصه‌ها از شاهنامه و قرآن مجید کمک گرفته شده و دلیل آن هم، توجه به دو ساحت مهم قصه‌های قهرمانان ملی و قصه‌های پیامبران و دو جنبه روحیه حماسی و تفکر مذهبی بوده است؛ دو جنبه‌ای که شکل‌دهنده فرهنگ ایرانی است.

عنوان: قابلیت‌های نمایشی ادب کهن (با
تکیه بر داستان‌های پهلوی شاهنامه)
نویسنده: محمد حنیف
استاد مشاور: یعقوب آژند
سال انتشار: ۱۳۸۰
صفحات: ۲۳۲ صفحه

قصه‌ها، افسانه‌ها و اسطوره‌های ادبیات کهن ایرانی، پشتوانه غنی ادبیات نمایشی به شمار می‌روند. در میان آثار ادبی به جا مانده از قرون پیشین، شاهنامه فردوسی به لحاظ ارزش‌های داستان‌پردازی، برجستگی‌های خاصی دارد و بخش پهلوانی آن از منظر جنبه‌های دراماتیک از جایگاه والاتری برخوردار است. هر کدام از این داستان‌ها ویژگی‌های خاص خود را دارند و بررسی قابلیت‌های دراماتیکی هر یک از آنها ما را به شیوه انتخاب اثر برتر از میان آثار متعدد رهنمود می‌سازد. عمده‌ترین هدف این پژوهش، شناخت قابلیت‌های نمایشی داستان‌های پهلوانی شاهنامه است آن گونه که با این روش، توزین عناصر دراماتیک دیگر حکایات و قصه‌های کهن امکان‌پذیر باشد. این پژوهش با تحلیل چند داستان حماسی، علاوه بر نشان دادن راهی که اقتباس‌گران در پیش خواهند داشت، مواد خام چند اثر نمایشی را نیز فراهم خواهد آورد. ارائه نمونه‌های متعدد از داستان‌های پهلوانی شاهنامه این پژوهش را از شکل سنتی و ادبیات دراماتیک خارج ساخته و به آن رویکردی کاربردی بخشیده است در این اثر رسانه‌ای بودن پژوهش در کل و بویژه در نیمه دوم، مورد توجه خاصی قرار گرفته است.

عنوان: قصه‌های عامیانه رایج در بین

زرتشتیان

نویسنده: کتابیون نمیرانیان

سال انتشار: ۱۳۷۹

صفحات: ۱۲۳ صفحه

قصه‌ها به‌طور معمول آثاری هستند که در آنها تأکید بر حوادث خارق‌العاده در بین چند شخصیت پدیدار می‌شود. و از اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های عامیانه زیاد استفاده می‌کنند. قصه‌هایی که در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و هنوز هم بین زرتشتیان رواج دارند، از سه منطقه یزد، کرمان و شیراز گردآوری شده‌اند. در این مجموعه از روایت داستان‌های رایج شاهنامه خودداری شده است. راویان داستان‌ها از اقشار مختلفی چون دانشجو، خانه‌دار و یا افراد کم‌سواد بوده‌اند. بیشتر قصه‌ها در این مجموعه کوتاه اما پندآموزند و در میان آنها از رسم‌های جدید هم صحبت به میان می‌آید. این پژوهش حاوی مجموعه قصه‌های بسیار پندآموز و زیبایی است که در بعضی از آنها نکاتی در قالب شعر بیان شده است.

عنوان: داستان ذبح اسماعیل (ع) و افسانه
ایمنی ژنی ریشه‌ها، مشابهت‌ها و مفارقت‌ها
نویسنده: افسانه هنرور
سال انتشار: ۱۳۷۹
صفحات: ۶۳ صفحه

شیوه اجرا و اشکال مختلف قربانی منتج از باور داشته‌های بشری است و آنچه اهمیت دارد، شکل این باورداشت‌ها، انگیزه قربانی‌ها، آغاز و فرجام آنها، قهرمان‌ها یا ضدقهرمان‌ها و نیروهای دخیل در دو داستان است. آنچه در این پژوهش مورد توجه قرار می‌گیرد، عناصر فرهنگی خاص و عام در دو داستان است؛ به همین دلیل ضمن پرداختن به اساطیر بین‌النهرین و نگاهی به آداب قربانی در بابل، به اساطیر یونان و آیین‌های قربانی در آن فرهنگ نیز توجه شده است. همچنین ضمن بررسی انواع تفسیرها از اساطیر و پس از بیان جنبه‌های نمایشی دو داستان، با ذکر نمونه‌هایی به تأثیر تراژیک در هر دو داستان اشاره شده است و با بهره‌گیری از نظریات صاحب‌نظران و پژوهشگران مسائل هنری و فلسفی به ذکر مفارقت‌های دو داستان و افسانه پرداخته شده است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی